

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original article

องค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือ เพื่อศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในสถานประกอบการกิจการของประเทศไทย

กัณณพนต์ กักดีเศรษฐกุล วท.ม.

โสภิต นาสีบ ร.ม.

นิตชาชล เศรษฐไกรกุล วท.ม.

สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ กระทรวงสาธารณสุข

วันรับ: 13 เม.ย. 2563

วันแก้ไข: 24 ก.ค. 2563

วันตอบรับ: 4 ส.ค. 2563

บทคัดย่อ การศึกษาข้อมูลสถานการณ์การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการมีความสำคัญกับหน่วยงานภาครัฐและสถานประกอบการ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ แต่ปัจจุบันยังขาดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลที่เหมาะสมตามบริบทของประเทศไทย จากเหตุผลดังกล่าวการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือ และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของเครื่องมือ ด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมและการสนทนากลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและยืนยันองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ ด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 2 รอบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่จะเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน และขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบด้วยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน โดยผู้เชี่ยวชาญทุกขั้นตอนเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ ผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบที่เหมาะสมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 32 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 13 องค์ประกอบย่อย การดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย 4 องค์ประกอบย่อย การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ 5 องค์ประกอบย่อย และการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 10 องค์ประกอบย่อย ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ ถือเป็นเครื่องมือต้นแบบที่ผ่านการประเมินและยืนยันองค์ประกอบจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ ทำให้มีความเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย จึงควรมีการนำเครื่องมือที่ได้ไปปรับใช้ในการเก็บข้อมูลสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จริง เพื่อนำข้อมูลที่นำมาใช้ประโยชน์ในกำหนดแนวทางและนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: เครื่องมือต้นแบบ; องค์ประกอบที่เหมาะสม; การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่; สถานประกอบการ

บทนำ

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นเรื่องสำคัญทั้งทางด้านการส่งเสริมสุขภาพ และด้านสิทธิของแม่และเด็กในการมีสุขภาพที่ดี องค์การอนามัยโลกแนะนำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนานอายุครบ 6 เดือน และให้นมแม่ควบคู่กับอาหารตามวัยจนถึงอายุ 2 ปี หรือนานกว่านั้นหากทำได้⁽¹⁾ เพราะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีผลดีต่อสุขภาพทั้งลูกและแม่ นมแม่มีปริมาณสารอาหารแต่ละชนิดที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับทารกในลักษณะที่ย่อยง่าย นอกจากนี้ ในนมแม่ยังมีสารภูมิคุ้มกันที่ทำให้ทารกมีโอกาสในการเป็นโรคติดเชื้อต่างๆ น้อยกว่าทารกที่กินนมผสม เช่น โรคท้องร่วง การติดเชื้อในหูชั้นกลาง โรคติดเชื้อทางเดินหายใจ เป็นต้น และยังพบว่า นมแม่ยังสามารถป้องกันทารกแพ้อาหารได้อีกด้วย⁽²⁾

จากการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย ในปี 2559 (Multiple Indicator Cluster Surveys: MICS5) พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวในช่วง 0-1 และ 6 เดือน อยู่ที่ร้อยละ 33.5 และ 23.10 ตามลำดับ⁽³⁾ เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2555 ในช่วงอายุเดียวกัน อยู่ที่ร้อยละ 30.0 และ 12.3 ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของประเทศที่กำหนดว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50.0 ตามที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้

การที่แม่ต้องกลับไปทำงานหลังคลอดเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้มีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวจนครบ 6 เดือนอยู่ในระดับที่ต่ำ⁽⁴⁾ โดยการศึกษาก่อนหน้านี้ พบว่า ช่วงเวลาที่แม่ลาคลอดมีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยแม่ที่ลาคลอดนานกว่ามีแนวโน้มจะเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้นานกว่า^(5,6) รวมถึงนโยบายของที่ทำงาน ลักษณะงาน หรือแม้แต่สถานที่ตั้งของที่ทำงานอาจไม่เหมาะกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่⁽⁷⁾ ดังนั้น เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมให้แม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อได้ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) จึงประกาศใช้

อนุสัญญาฉบับที่ 183 ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ การให้สิทธิแม่ลาคลอดได้อย่างน้อย 14 สัปดาห์ โดยได้รับค่าจ้างหรือเงินสนับสนุน รวมถึงแม่มีสิทธิพักอย่างน้อย 1 ครั้งต่อวัน หรือลดชั่วโมงการทำงานเพื่อให้นมลูกได้โดยได้ไม่ถูกหักค่าจ้าง⁽⁸⁾ ตลอดจนการมีสถานดูแลเด็กเล็กในที่ทำงานหรืออยู่ใกล้ที่ทำงาน การจัดสถานที่ในการบีบและเก็บน้ำนมรวมทั้งส่งเสริมให้มีตู้เย็นเพื่อเก็บรักษาน้ำนมเป็นอีกแนวทางในการส่งเสริมการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในที่ทำงาน⁽⁹⁾

จากการศึกษาของต่างประเทศ ได้มีการพัฒนาเครื่องมือเพื่อศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ เช่น การศึกษาของ Bai Y และคณะ ได้ใช้เครื่องมือ Workplace breastfeeding support scale (WBSS) ที่ใช้ในการศึกษามุมมองของแม่ที่ให้นมลูกในสถานประกอบการใน central Indiana ประกอบด้วย 4 ประเด็นสนับสนุนหลัก ทั้งด้านเทคนิค สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และกลุ่มผู้ให้ความช่วยเหลือ⁽¹⁰⁾ หรือการศึกษาของ Tsai SY ที่ศึกษามุมมองของการสนับสนุนที่เอื้อในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่ทำงานของประเทศไต้หวัน โดยมีข้อคำถามประกอบไปด้วย ข้อมูลส่วนตัว ลักษณะงาน พฤติกรรมการให้นมลูกหลังจากมาทำงาน มุมมองของการสนับสนุนที่เอื้อให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่ทำงาน และทัศนคติของผลประโยชน์จากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (เช่น ลดการป่วย ประหยัดค่าใช้จ่าย ประสิทธิภาพการทำงานของแม่เพิ่มขึ้น)⁽¹¹⁾ หรืองานของ Chow T และคณะ ได้สร้างแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลการให้นมแม่ในสถานประกอบการ (BEST: Breast-feeding and Employment Study) โดยข้อคำถามในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลี้ยงลูก พื้นที่ เวลา และการสนับสนุนต่างๆ⁽¹²⁾

จากรายงานการประเมินนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศไทย ด้วยเครื่องมือ World Breast-feeding Trends Intensive (WBTi) พบว่า ช่องว่างหนึ่งของการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ คือ การขาดงานวิจัยที่จะใช้เป็นข้อมูลใน

การตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ ทั้งนี้ตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น การจัดตั้งมูมนมแม่และสถานดูแลเด็ก อีกทั้งการดำเนินการวิจัยต้องคำนึงถึงความต้องการของลูกจ้างด้วย เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสถานประกอบการเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การจัดตั้งมูมนมแม่และสถานดูแลเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของแรงงานหญิงในสถานประกอบการ⁽¹³⁾ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อหน่วยงานทั้งภาครัฐและสถานประกอบการในการใช้ผลงานวิจัยเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ

ดังที่กล่าวมาจะเห็นว่าเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการของแต่ละประเทศจะมีความเหมาะสมในบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงสนใจในการศึกษาองค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือต้นแบบที่ใช้ศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการในบริบทของประเทศไทยต่อไป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และยืนยันองค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา รวมทั้งพัฒนาร่างเครื่องมือต้นแบบที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นเพื่อศึกษาองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และนำไปสู่การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในสถานประกอบการที่มีนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ใช้การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ และสรุปองค์ประกอบโดยรวมของเครื่องมือเพื่อเป็นแนวคำถามและดำเนินการสนทนากลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการสนทนากลุ่มเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ 3 กลุ่ม เพื่อดำเนินการคัดเลือกองค์ประกอบที่ควรใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ จำนวน 11 คน ประกอบด้วย (1) กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 4 คน (2) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ จำนวน 5 คน และ (3) กลุ่มบุคลากรด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีหน้าที่รับนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการมาปฏิบัติ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ จากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ แนวทางในการพัฒนาเครื่องมือแล้วนำมาสังเคราะห์องค์ประกอบของการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ และยกร่างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

(semi-structured interview) เพื่อเป็นแนวทางในการ สันทนาการกลุ่ม โดยองค์ประกอบหลักคำถามประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพในการทำงาน ได้แก่ ตำแหน่ง ลักษณะงาน ระยะเวลาที่ทำงานเฉลี่ยต่อวัน ระยะเวลาที่ทำงานล่วงเวลาเฉลี่ยต่อวัน

2) ข้อมูลบุตรของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุของบุตร ทั้งหมด พฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของบุตรคนก่อนหน้า

3) ข้อมูลการให้นมบุตรและการเสริมอาหารครั้งแรก ของบุตรคนปัจจุบัน ได้แก่ อายุที่เริ่ม-เลิกให้นมแม่ เหตุผลหลักที่เลิกให้นมแม่ อายุที่เริ่ม-เลิกให้นมผง อายุที่เริ่ม-เลิกให้น้ำ ชนิดของอาหารอื่นและอายุที่เริ่มให้บุตร ทาน

4) ข้อมูลการดูแลและเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ การอยู่ด้วยกันของบุตรและแม่ การขนส่งนมแม่กรณีบุตรและแม่อยู่คนละที่กัน สาเหตุของการตัดสินใจเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ระยะเวลาในการลาคลอด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาสรุปผลและจัดกลุ่ม องค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการที่มี นโยบายการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมและยืนยัน องค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ในขั้นตอนนี้เป็นการวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) ซึ่งเป็นกระบวนการที่รวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลผ่านการพิจารณาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ จำนวน 2 รอบ ใช้ระยะเวลา 4 เดือน (กันยายน - ธันวาคม พ.ศ.2560) โดยแต่ละรอบมีระยะเวลาห่างกัน 2 เดือน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม จำนวน 20 คน ได้แก่ (1) นักวิชาการที่ความรู้เกี่ยวกับ สถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบ-

กิจการ จำนวน 8 คน (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสถาน ประกอบกิจการที่เป็นผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการ เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ จำนวน 6 คน และ (3) กลุ่มผู้- เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีหน้าที่รับ นโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มาปฏิบัติ จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รอบที่ 1 ได้แก่ แบบสอบถามที่สร้างจากการศึกษา องค์ประกอบในขั้นตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับรอบที่ 2 ใช้แบบสอบถาม แบบเดียวกับรอบที่ 1 พร้อมกับบอกตำแหน่งค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ของแต่ละข้อคำถามที่ คำนวณได้จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 และแสดง ตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ตอบไว้ในรอบที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาทบทวนคำตอบของตนเอง และ ตอบกลับอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันความคิดเห็นจาก ผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 1 ผู้วิจัย นำคำตอบที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาบันทึกข้อมูลเข้าเครื่อง คอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) เพื่อ คำนวณสถิติโดยหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอ ไทล์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัย ส่งแบบสอบถามรอบที่ 2 ซึ่งเป็นวิธีเดียวกับรอบที่ 1 พร้อมทั้งระบุค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และตำแหน่งคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านตอบในรอบที่ 1 โดยผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ทราบความคิดเห็นกลุ่ม และมีโอกาสทบทวนคำตอบของตนเองจากการตอบ แบบสอบถามในรอบที่ 1 เมื่อได้ทบทวนคำตอบของ ตนเอง ผู้เชี่ยวชาญอาจยืนยันคำตอบเดิม เพิ่มเติมคำตอบ หรือเปลี่ยนแปลงคำตอบได้ หากคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ อยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำถามข้อนั้น ผู้- เชี่ยวชาญจะถูกร้องขอให้แสดงเหตุผลในข้อนั้นๆ ด้วย

ทั้งนี้เกณฑ์ในการพิจารณา โดยองค์ประกอบใดมีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าไม่เกิน 1.50 ผู้วิจัยถือว่าผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับองค์ประกอบนั้นของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม การพัฒนาและสร้างเครื่องมือในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยการประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของเครื่องมือ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คนที่ผ่านการเลือกแบบเจาะจง โดยผู้เชี่ยวชาญต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หรือผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัติตามนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 5 ปี มาทำการประเมินและวิพากษ์พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเนื้อหา และข้อสารสนเทศการจัดกลุ่มสนทนาผู้เชี่ยวชาญไปเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการตรวจสอบเครื่องมือในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการและทำการสังเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) นำข้อเสนอแนะที่ได้ปรับปรุงและจัดทำเครื่องมือ พร้อมคู่มือในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ

การศึกษานี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัย โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันพัฒนาการคุ้มครองการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ สคม. 255/2560 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2560

ผลการศึกษา

สำหรับผลการศึกษางค์ประกอบที่เหมาะสมของ

เครื่องมือเพื่อใช้เก็บสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศไทย สามารถแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ตามขั้นตอนวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษางค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ในสถานประกอบการที่มีนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ผลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือที่ใช้การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการสามารถสรุปองค์ประกอบโดยรวมของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการเบื้องต้นได้ 4 องค์ประกอบหลัก 17 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย (1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพในการทำงาน 4 องค์ประกอบย่อย (2) ข้อมูลบุตรของกลุ่มตัวอย่าง 2 องค์ประกอบย่อย (3) ข้อมูลการให้นมบุตรและการเสริมอาหารครั้งแรกของบุตรคนปัจจุบัน 5 องค์ประกอบย่อย และ (4) ข้อมูลการดูแลและเลี้ยงดูบุตร 5 องค์ประกอบย่อย จากร่างองค์ประกอบของเครื่องมือเบื้องต้น ได้ทำการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพื่อระดมความคิดเห็น โดยผู้เชี่ยวชาญได้คัดเลือกและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบไว้ดังนี้

ภาพรวมองค์ประกอบของเครื่องมือที่จะนำไปใช้จะต้องเป็นประโยชน์กับทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคลของหน่วยงานเอกชน การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือจำเป็นที่ออกแบบทั้งเนื้อหา และกระบวนการที่จะได้มาของข้อมูลหลังจากพัฒนาเครื่องมือเสร็จแล้ว และสามารถใช้ได้กับทั้งสถานประกอบการที่มีและยังไม่มีมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ช่วยให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

องค์ประกอบที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป พบว่า สถานประกอบการที่มีการบันทึกข้อมูลของแม่ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถาน

องค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือเพื่อศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการของประเทศไทย

ประกอบกิจการตั้งแต่เริ่มฝากครรภ์ โดยข้อมูลที่บ้านที่กเข้าสู่ระบบ เช่น รหัสประจำตัวพนักงาน ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งงาน แผนกงาน อายุครรภ์ และกำหนดคลอด ดังนั้น ประเด็นคำถามในส่วนของคุณข้อมูลทั่วไปควรมีความคล้ายคลึงกับข้อมูลที่มีการบันทึกอยู่แล้ว ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ต้องการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการขาด ลา มาสายของแม่ที่ต้องพาลูกไปหาหมอเพราะลูกป่วย รวมถึงค่าใช้จ่ายที่แม่ต้องจ่ายในการรักษาลูกแต่ละครั้ง เพื่อมาวิเคราะห์ข้อมูลและสื่อสารกับผู้บริหารถึงผลที่ได้รับจากการมีโครงการนมแม่ในสถานประกอบการ

องค์ประกอบที่เกี่ยวกับข้อมูลสถานภาพการทำงาน ของแม่ที่กลับมาทำงานในสถานประกอบการ พบว่า ประเด็นคำถามจะเป็นประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเวลาสถานที่ การสนับสนุนด้านต่างๆ ที่มีต่อแม่ที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังกลับมาทำงาน เช่น ช่วงเวลาหรือสถานที่ปั๊มนม สำหรับข้อมูลลักษณะงานของแม่มีความเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เช่น ลักษณะของการทำงานในส่วนสำนักงาน ลักษณะการทำงานในส่วนการผลิต การทำงานเป็นกะ เป็นต้น

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลการเลี้ยงดูลูกในปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญเสนอว่า ควรมีข้อมูลเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังจากกลับมาทำงาน เช่น เหตุผลของการไม่ได้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การส่งลูกไปอยู่ต่างจังหวัด วิธีการในการส่งนมกลับต่างจังหวัด นอกจากนี้ ควรมีข้อมูลเรื่องค่าใช้จ่ายในการส่งนมที่แม่ปั๊มเก็บไว้กลับต่างจังหวัดหลังจากแม่กลับมาทำงาน เป็นข้อมูลที่ทางผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจ

องค์ประกอบที่เกี่ยวกับข้อมูลการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการปัจจัยที่สำคัญ คือ การสนับสนุนจากครอบครัว โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในสถานประกอบการที่แม่ทำงานอยู่ ล้วนมีผลต่อความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบ 6 เดือน ดังนั้น จึงควรมีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากบุคคลในสถานประกอบการ รวมถึงตัวสถานประกอบการเองด้วย นอกจากนี้ปัจจัย

ภายนอกอย่างการสนับสนุนด้านความรู้เกี่ยวกับการให้นมแม่จากสถานพยาบาลตั้งแต่แม่เริ่มตั้งครรภ์จนหลังคลอด การสนับสนุนจากครอบครัว ตลอดจนการสนับสนุนจากชุมชนและสังคม ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ควรเป็นประเด็นคำถามในเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ

ดังนั้น จากการคัดเลือกและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และปรับปรุงองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ 4 องค์ประกอบหลัก 33 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 14 องค์ประกอบย่อย (2) การดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย 5 องค์ประกอบย่อย (3) การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ 5 องค์ประกอบย่อย และ (4) การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 9 องค์ประกอบย่อย

2. การประเมินความเหมาะสมและยืนยันองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการด้วยเทคนิคเดลฟาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินความเหมาะสมและยืนยันองค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่า องค์ประกอบเกือบทุกองค์ประกอบที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 18 คน โดยมีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 ทั้งนี้ มีเพียงองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของลูกจากบริษัทและจำนวนครั้งในการใช้สิทธิ รวมถึงประเด็นเรื่องการจัดตั้งเนิร์สเซอรี่ในสถานประกอบการที่อยู่ในองค์ประกอบหลักเรื่องนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบการ ที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เกิน 1.50 ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินองค์ประกอบจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงตัดองค์ประกอบย่อยเกี่ยวกับสิทธิเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลของลูกจากบริษัทและจำนวนครั้งในการใช้สิทธิ ในองค์ประกอบหลักที่ 2 ออก

และจัดทำร่างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 32 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ 14 องค์ประกอบย่อย (2) การดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย 4 องค์ประกอบย่อย (3) การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ 5 องค์ประกอบย่อย และ (4) การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 9 องค์ประกอบย่อย

3. การพัฒนาเครื่องมือต้นแบบในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ

การประเมินการพัฒนาเครื่องมือต้นแบบในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญไม่มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบหลัก แต่มีข้อเสนอแนะให้มีปรับเปลี่ยนองค์ประกอบย่อยและตัวเลือก โดยในส่วนขององค์ประกอบย่อยที่มีข้อเสนอแนะให้มีการตัดออก ได้แก่ ประเด็นคำถามรายรับของแม่ และมีการนำองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวข้องกับการป้อนนมในสถานที่ทำงาน 2 องค์ประกอบมารวมกัน รวมถึงแยกองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวข้องกับการได้รับคำแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากบุคลากรทางการแพทย์ก่อนและหลังตั้งครรภ์ สำหรับการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบย่อยอื่นๆ จะเป็นเรื่องของการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในประเด็นคำถามให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจน เหมาะสม และเข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนี้มีบางประเด็นคำถามที่เปลี่ยนจากคำถามปลายเปิด มาเป็นคำถามปลายปิด เพื่อง่ายต่อการตอบของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้น ผลจากการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ขั้นตอน สามารถสรุปองค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก และ 32 องค์ประกอบย่อยดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย 13 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) อายุของแม่ (2) สถานภาพสมรส (3) ระดับการศึกษาของแม่

(4) ระดับการศึกษาของคุณพ่อ (5) รายรับรวมของครอบครัว (6) จำนวนลูกทั้งหมดและอายุของลูกคนล่าสุด (7) อายุของลูก ณ วันที่แม่กลับมาทำงาน (8) อายุที่ลูกเริ่มและเลิกกินนมแม่ (9) อายุที่ลูกเริ่มกินนมผง (10) ช่วงอายุที่เริ่มกินอาหารชนิดต่างๆ ได้แก่ น้ำ น้ำผลไม้ อาหารเสริมสำเร็จรูป และอื่นๆ (11) เหตุผลที่ทำนตัดสินใจเลิกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (12) ลักษณะงานที่แม่ทำอยู่ในปัจจุบัน และ (13) ลักษณะฝ่ายงานที่แม่ทำงานอยู่

องค์ประกอบหลักที่ 2 การดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การลาหยุดงานของแม่เมื่อลูกคนล่าสุดป่วยในช่วง 1 ปีแรกหลังคลอด (2) จำนวนครั้งที่ลูกคนล่าสุดเจ็บป่วยเกี่ยวกับโรคจากการติดเชื้อ เช่น ทางเดินหายใจ หรือทางเดินอาหาร แต่ไม่ต้องนอนในโรงพยาบาลในช่วง 1 ปีหลังคลอด (3) จำนวนครั้งที่ลูกคนล่าสุดเจ็บป่วยเกี่ยวกับโรคจากการติดเชื้อ เช่น ทางเดินหายใจ หรือทางเดินอาหาร แล้วต้องนอนในโรงพยาบาล ในช่วง 1 ปีหลังคลอด และ (4) รายจ่ายสำหรับการเลี้ยงดูลูกคนล่าสุด ในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอด

องค์ประกอบหลักที่ 3 การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) จำนวนครั้งและเวลาในการป้อนนมในที่ทำงาน และเวลาเดินทางไปป้อนนม (2) ช่วงเวลาที่แม่ใช้ในการป้อนนม (3) การพักอาศัยอยู่ด้วยกันระหว่างแม่และลูกคนล่าสุด (4) การขนส่งนมที่ป้อนเก็บไว้ กรณีที่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน และ (5) จำนวนครั้งที่แม่ส่งนมและค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือน

องค์ประกอบหลักที่ 4 การสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) การมีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบกิจการ (2) กิจกรรมที่สนับสนุนนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบกิจการ (3) การเตรียมความพร้อมของห้องนมแม่ (4) บุคคลในสถานประกอบกิจการที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (5) บุคคลนอกเหนือจากคนในครอบครัวที่ให้การช่วยเหลือ

หรือสนับสนุนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ หลังจากเริ่มกลับมาทำงาน (6) กิจกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่สถานประกอบการดำเนินการอยู่ (7) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงฝากครรภ์ของบุคลากรด้านสุขภาพ (8) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังคลอดของบุคลากรด้านสุขภาพ (9) บุคคลในครอบครัวที่มีส่วนสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่หลังจากเริ่มกลับมาทำงาน และ (10) ข้อเสนอแนะที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ

วิจารณ์

องค์ประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการจึงมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลการดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย ข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ และข้อมูลการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยแต่ละองค์ประกอบหลักจะจัดกลุ่มประเด็นคำถามย่อยใหม่ เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและเหมาะสมกับบริบทของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของประเทศไทยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาองค์ประกอบการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการในหลายการศึกษา ดังเช่น World Alliance for Breastfeeding Action ที่กล่าวถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยสำหรับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในที่ทำงาน 3 แนวทาง ได้แก่

- 1) การเอื้ออำนวยเรื่องเวลา (time) ทั้งในช่วงลาคลอดหรือสามารถลาเป็นบางวัน รวมถึงความยืดหยุ่นเวลาในการเข้าทำงานเพื่อปั๊มนม
- 2) การเอื้ออำนวยเรื่องพื้นที่/ความใกล้ (space/proximity) ในการให้นมลูก รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ทำงานที่ต้องสะอาดและปลอดภัย
- 3) การให้การสนับสนุน (support) ทั้งการสนับสนุน

ด้านข้อมูล การสนับสนุนเครือข่ายการทำงานของผู้หญิงให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน⁽¹⁴⁾

รวมถึงมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Bar-Yam NB⁽¹⁵⁾ ที่ได้สรุปการศึกษาความสำเร็จในการที่แม่ให้นมลูกที่สถานประกอบการขึ้นกับ 4 ปัจจัย ได้แก่

1) พื้นที่ (space) หมายถึง พื้นที่หรือห้องที่แม่สามารถให้นมลูกหรือปั๊มนมเพื่อเก็บไว้ให้ลูกอย่างเป็นทางการ พร้อมอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก

2) เวลา (time) ซึ่งพื้นที่ปั๊มนมและพื้นที่ทำงานของแม่ควรมีระยะห่างกันไม่มากนักเพื่อความสะดวกในการปั๊ม และไม่ควรถูกขัดจังหวะสำหรับเวลาในการปั๊มนม

3) การสนับสนุน (support) หมายถึง สามี่ พ่อแม่ เพื่อน และบุคลากรทางสุขภาพ รวมไปถึงเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน และนโยบายของหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนความรู้สำหรับแม่่มือใหม่

4) ผู้ให้การดูแล (gatekeeper) คือ ผู้ให้การดูแลทั้งเรื่องพื้นที่ เวลา และการสนับสนุนในการเลี้ยงลูกในสถานที่ทำงาน

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษามุมมองของแม่ที่ให้นมลูกในสถานประกอบการ โดยใช้เครื่องมือ Workplace Breastfeeding Support Scale (WBSS) ของ Tsai SY⁽¹¹⁾ ซึ่งแบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ประเด็นสนับสนุนหลัก คือ (1) ด้านเทคนิค (technical) ได้แก่ พื้นที่สำหรับปั๊มนม ตู้เย็นสำหรับสต็อกนม เวลาพักสำหรับปั๊มนม (2) สิ่งแวดล้อม (environmental) ได้แก่ เพื่อนร่วมงาน การรับรู้การปั๊มนม การสนับสนุนจากผู้ให้คำปรึกษา (3) สิ่งอำนวยความสะดวก (facility) ห้องดูแลเด็ก ห้องปั๊มนม/ห้องพยาบาลสำหรับปั๊มนม เครื่องปั๊มนม และ (4) กลุ่มผู้ให้การช่วยเหลือ (peer) ได้แก่ ผู้ร่วมงาน ทั้งประสบการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และการสนับสนุนให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chow T และคณะ ที่ได้สร้างแบบสอบถามสำหรับการเก็บข้อมูลการให้นมแม่ในสถานประกอบการ (BEST: breastfeeding and employment study) โดยข้อคำถามในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การเลี้ยงลูก พื้นที่ เวลา และการสนับสนุน

ต่าง ๆ⁽¹²⁾ ทั้งนี้เมื่อแยกพิจารณาตามองค์ประกอบหลักซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 องค์ประกอบหลักเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากทางสถานประกอบกิจการมีการเก็บข้อมูลของพนักงานที่เข้าร่วมโครงการที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่แล้ว ประเด็นคำถามย่อยจึงควรเป็นข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ทางสถานประกอบกิจการบันทึกไว้อยู่แล้ว เพื่อความสะดวกและลดการซ้ำซ้อนในการเก็บข้อมูล ดังนั้น ประเด็นคำถามย่อยเรื่องอายุ สถานภาพสมรส รวมถึงระดับการศึกษาของพ่อและแม่จึงไม่มีการปรับเปลี่ยนจากเดิม สำหรับประเด็นคำถามเกี่ยวกับรายได้ของแม่เป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่สะดวกใจที่จะตอบคำถาม ผู้เชี่ยวชาญจึงลงความเห็นว่าคุณควรตัดออก เหลือไว้เพียงข้อคำถามรายรับของครอบครัว แต่ปรับตัวเลือกในการตอบให้เป็น “พอใช้ เหลือเก็บ” “พอใช้ ไม่เหลือเก็บ” “ไม่พอใช้ เป็นหนี้” และ “ไม่พอใช้ ไม่เป็นหนี้” เพื่อความสะดวกใจและง่ายต่อการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ข้อมูลรายได้ของครอบครัวมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดจากเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่เกิดกับตัวแม่เองจากส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบกิจการ ในการที่ช่วยประหยัดรายรับของครอบครัวของแม่ที่ทำงานดังเช่นข้อมูลของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ที่แสดงให้เห็นการดำเนินการส่งเสริมการจัดตั้งมมนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2549 การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ช่วง 6 เดือน ช่วยประหยัดค่านมได้เดือนละ 4,000 บาท⁽¹⁶⁾ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ United State Breastfeeding Committee ในปี 2011 ที่กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้แก่ลูกจ้างในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมทั้งช่วยให้ลูกจ้างและบุตรมีคุณภาพชีวิตที่ดี⁽¹⁷⁾

สำหรับองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงาน

ของแม่ในสถานประกอบกิจการ เป็นประเด็นคำถามต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของสถานประกอบกิจการในประเทศมากที่สุด เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง เนื่องจากสิทธิและสวัสดิการในการดูแลในแต่ละลักษณะงาน หรือแต่ละส่วนงานจะมีความแตกต่างกันในการที่จะให้การปกป้องแม่ที่กำลังตั้งครรภ์หรือกำลังเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งลักษณะการทำงานหรือสถานที่ทำงานที่ไม่เหมาะสม มีผลต่อความเสี่ยงทางด้านสุขภาพของแม่ที่กำลังตั้งครรภ์และเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังเช่นการศึกษาของ Gamble KL และคณะ ในปี 2013 ที่กล่าวถึง แม่ที่ทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมแบบเปลี่ยนกะในระหว่างการตั้งครรภ์หรือการมีบุตร ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านสุขภาพที่สูง ทั้งเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะมีบุตรยาก การแท้งลูก การคลอดก่อนกำหนด รวมไปถึงการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ยาก⁽¹⁸⁾

นอกจากนี้ สถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ ควรคำนึงถึงประเด็นเรื่องการทำตัวเลือกเพื่อช่วยคัดกรองกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่เริ่มหรือยังไม่เลิกให้นมแม่ก่อน จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการตอบคำถามของกลุ่มตัวอย่าง และลดความคลาดเคลื่อนในการตอบคำถามที่ผิดพลาด ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและชัดเจน ซึ่งจะแสดงให้เห็นประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการประเมินนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วยเครื่องมือ World Breastfeeding Trends Intensive (WBTi) ของประเทศไทย ในปี 2558 ที่ชี้ให้เห็นว่า ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพื่อใช้ตัดสินใจที่จะสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการทั้งในระดับประเทศและระดับสถานประกอบกิจการ จะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง⁽¹⁹⁾

สำหรับข้อมูลสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการที่ถูกต้องและชัดเจนมีความสำคัญ

ที่จะช่วยชี้ให้เห็นว่า การดำเนินนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบกิจการสามารถช่วยให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องจนครบ 6 เดือน หรือนานกว่านั้น รวมถึงได้รับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควบคู่กับอาหารตามวัยจนเด็กอายุครบ 2 ปี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Department of Child and Adolescent Health and Development (CAH) ที่กล่าวว่าองค์การอนามัยโลกแนะนำให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวโดยไม่ให้น้ำ หรืออาหารอื่นเสริมเลยในช่วง 6 เดือนแรกของชีวิตทารก หลังจากนั้นให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ควบคู่กับอาหารตามวัยจนเด็กอายุครบ 2 ปี หรือนานกว่านั้น⁽²⁰⁾ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเกี่ยวกับช่วงเวลาและปัจจัยสำคัญในการเริ่มต้นเลี้ยงลูกด้วยนมผสมของกิตติพร ทัทศาสตร์ และคณะ ที่กล่าวว่า การเริ่มต้นกินอาหารต่างๆ ต้องเริ่มต้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมการให้ความรู้เรื่องการเสริมอาหารตามวัยควรให้ข้อมูล และเน้นย้ำช่วงเวลาการเริ่มต้นอาหารตามวัยว่าควรเริ่มต้นเมื่อเด็กมีอายุครบ 6 เดือน โดย เชื่อมโยงกับความเข้าใจเดิมของผู้ดูแลหลัก หรือแม่ของเด็กเรื่องการรอเวลาเพื่อเริ่มต้นเสริมอาหารตามวัย⁽²¹⁾

นอกจากนี้ ประเด็นคำถามเหตุผลในการตัดสินใจของแม่ที่เลิกเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีการปรับตัวเลือกให้ตรงตามบริบทของประเทศไทย และครอบคลุมเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับตัวของแม่ ตัวของลูก รวมถึงสถานประกอบกิจการเอง จึงมีเหตุผลหลัก 6 ประเด็น ได้แก่ แม่ไม่มีน้ำนม แม่มีน้ำนมน้อย ลูกอยู่ต่างจังหวัดไม่สะดวกในการรับ-ส่งน้ำนม แม่จำเป็นต้องกลับมาทำงาน และปัญหาที่เกิดขึ้นจากตัวแม่และตัวลูกเอง สอดคล้องกับงานวิจัยหลายงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ได้กล่าวถึงเหตุผลหลักที่แม่ไม่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบ 6 เดือน มีทั้งปัญหาการกลับมาทำงานของแม่ทั้งความเหน็ดเหนื่อยและการไม่มีเวลา ที่ส่งผลต่อสุขภาพและปริมาณน้ำนมของแม่ ปัญหาการอยู่ห่างและแยกจากลูก ปัญหาการรับ-ส่งน้ำนมที่ป้มเก็บ รวมถึงปัญหาการเจ็บป่วยของ

แม่และลูกที่ส่งผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบ 6 เดือน^(4,22-25)

องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบหลักเกี่ยวกับข้อมูลการดูแลบุตรและค่าใช้จ่าย

มีการสับสระหว่างจำนวนครั้งและจำนวนวันรวมที่ขาด ลา มาสาย รวมถึงการคำนวณค่าใช้จ่ายที่แม่ใช้ในแต่ละครั้งค่อนข้างยาก ผู้เชี่ยวชาญจึงมีข้อเสนอแนะให้ขอปรับเป็นเรื่องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการรักษากรณีที่ลูกคนล่าสุดเจ็บป่วยแต่ไม่ต้องนอนในโรงพยาบาล และต้องนอนโรงพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญให้ปรับจากจำนวนเงินเป็นจำนวนครั้งที่เจ็บป่วย และระบุเฉพาะโรคจากการติดเชื้อได้แก่ โรคทางเดินหายใจหรือทางเดินอาหาร รวมถึงให้เพิ่มช่วงระยะเวลาจากในช่วง 6 เดือนแรกเป็นหนึ่งปีแรกแทน สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขาด ลา มาสายของแม่ที่ต้องพาลูกที่ป่วยหรือไม่สบายไปหาหมอ เป็นข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญของสถานประกอบกิจการส่วนใหญ่ต้องการเนื่องจากสามารถแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ตัวแม่เองจะได้รับจากการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ รวมถึงสื่อสารกับผู้บริหารให้เห็นถึงประโยชน์ที่สถานประกอบกิจการได้รับการมีโครงการมุนนมแม่ สอดคล้องกับข้อมูลของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กล่าวว่า การจัดสวัสดิการมุนนมแม่ช่วยลดการลา และเพิ่มผลผลิตการทำงานของลูกจ้างหญิง ซึ่งสุดท้ายบริษัทเองก็จะได้ประโยชน์⁽¹⁶⁾ นอกจากนี้การศึกษาของ Maternity Alliance ในปี 1997 เน้นย้ำให้เห็นความสำคัญสองประการแก่นายจ้างที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนการให้นมแม่ในที่ทำงาน คือ แม่ที่ให้นมลูกมีโอกาสขาดงานที่ลดลง เนื่องจากลูกมีการเจ็บป่วยที่น้อยลง และนายจ้างที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบความสำเร็จในการรักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กร⁽²⁶⁾

องค์ประกอบที่ 3 องค์ประกอบหลักเกี่ยวกับข้อมูลการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบกิจการ

เรื่องค่าใช้จ่ายในการขนส่งนมกลับบ้านต่อเดือนเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องระยะทางและวิธีการที่แม่ต้องขนส่งนมไปให้ลูก รวมไปถึงค่าใช้จ่ายที่แม่ต้อง

ยอมจ่ายในแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นข้อมูลหนึ่งที่จะเป็นประโยชน์ในการที่จะผลักดันให้สถานประกอบการกิจการสนับสนุนเรื่องการขนส่งนมกลับบ้าน รวมถึงใช้เป็นข้อมูลในการผลักดันให้ขนส่งมวลชนขับเคลื่อนเรื่องการให้บริการรับฝากนมแม่กลับบ้าน สอดคล้องกับการศึกษาของมูลนิธิ-นมแม่แห่งประเทศไทย ที่กล่าวถึง การดำเนินโครงการมูมนมแม่สาสนายไยรักแห่งครอบครัวของบริษัทสยาม-เดินโซ่ แมนูแพคเจอร์ จำกัด มีกิจกรรมที่โดดเด่นมุ่งเน้นการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของบริษัทฯ คือ กิจกรรมส่งนมกลับบ้านต่างจังหวัด โดยรถยนต์ของบริษัทฯ ซึ่งแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมนี้จะช่วยให้บุตรของพนักงานที่ต้องกลับมาทำงานเมื่อครบกำหนดการลาคลอด สามารถได้รับน้ำนมแม่อย่างต่อเนื่องจนครบ 6 เดือน⁽²⁷⁾ ประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องระยะเวลาในการพักเพื่อปั๊มนม เป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสถานประกอบการ ในเรื่องของการยืดหยุ่นด้านเวลาที่มีให้กับแม่ได้ปั๊มนมให้กับลูกในแต่ละวัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Weber D และคณะ ที่กล่าวไว้ถึง การให้ความยืดหยุ่นเรื่องการทำงานและช่วงเวลาให้นม และการมีพื้นที่ส่วนตัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้แม่ทำงานสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ⁽²⁸⁾

องค์ประกอบที่ 4 องค์ประกอบหลักเกี่ยวกับการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

เป็นองค์ประกอบที่มีความจำเป็นและทางสถานประกอบการให้ความสำคัญ โดยประเด็นคำถามจะต้องครอบคลุมตั้งแต่การดำเนินนโยบาย จนถึงกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานประกอบการที่สนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สำหรับประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการสนับสนุนจากบุคคลทั้งในสถานประกอบการ บุคคลภายในและภายนอกครอบครัว ตลอดจนบุคลากรทางการแพทย์ เป็นประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลกับแม่ที่กลับมาทำงานจะสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบ 6 เดือน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Hirani SA

และ Karmaliani R ที่กล่าวถึงการสร้างความยั่งยืนในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของแม่ที่ทำงาน จำเป็นต้องมีโปรแกรมสนับสนุนทั้งในระดับของแม่ทำงานที่ให้นมลูก เพื่อนร่วมงาน และสถานที่ทำงาน รวมถึงการบูรณาการได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านข้อมูล การสนับสนุนทางสังคม และการสนับสนุนจากที่ทำงานอย่างเป็นทางการ⁽²⁹⁾ เช่นเดียวกับ การศึกษาของ กาญจนา คำดี ยังเสนอว่า แม่ที่ทำงานนอกบ้านที่ควรได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากสมาชิกของครอบครัว และจากเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์และสาธารณสุขจึงจะสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ครบ 6 เดือน⁽²⁵⁾

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนจนได้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการที่มีนโยบายในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือต้นแบบที่ผ่านการประเมินและยืนยันองค์ประกอบจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ ทำให้ความเหมาะสมกับบริบทของสถานประกอบการในประเทศไทย จึงควรมีการนำเครื่องมือที่ได้จากการพัฒนาในครั้งนี้ไปปรับใช้ในการเก็บข้อมูลจริง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในกำหนดแนวทางและนโยบายในการส่งเสริม และสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการต่อไปในอนาคต

ข้อจำกัดของการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาองค์ประกอบที่เหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ศึกษาสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ให้ความคิดเห็นเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มาจากสถานประกอบการที่มีนโยบายในการดำเนินการมูมนมแม่ที่ได้อยู่แล้ว ข้อมูลที่ได้ อาจเป็นความคิดเห็นบางด้านที่สามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จแล้ว ดังนั้น ข้อมูลขององค์-

ประกอบบางอย่างในสถานประกอบการที่ยังไม่มีการดำเนินการหรือยังดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จอาจขาดหายไป นอกจากนี้การยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบส่วนใหญ่มาจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ แต่เครื่องมือนี้ยังไม่ได้นำไปใช้จริง ดังนั้น ในการศึกษาข้อมูลสถานการณ์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในสถานประกอบการ บางองค์ประกอบอาจต้องมีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแม่ที่ทำงานในสถานประกอบการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการสนับสนุนทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เจ้าหน้าที่บริหารทรัพยากรบุคคลในสถานประกอบการ ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานที่ดูแลโครงการนมแม่ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Infant and young child feeding 2018 [Internet]. [cited 2018 Feb 16]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding>
2. Porter DV. Breast-feeding: impact on health, employment and society. Washington DC: Library of Congress. Congressional Research Service; 2003.
3. ยูนิเซฟ ประเทศไทย, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ; 2559.
4. ญาณิศา เกื้อนเจริญ. ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของมารดา ร่วมกับการสนับสนุนของสามีต่อการปฏิบัติการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2550.
5. Ogbuanu C, Glover S, Probst J, Liu J, Hussey J. The effect of maternity leave length and time of return to work

- on breastfeeding. Pediatrics 2011;127(6):e1414-27.
6. Dagher RK, McGovern PM, Schold JD, Randall XJ. Determinants of breastfeeding initiation and cessation among employed mothers: a prospective cohort study. BMC Pregnancy and Childbirth 2016;16:194.
7. International Labour Office. Maternity protection resource package – from aspiration to reality for all: module 10: breastfeeding arrangements at work. Geneva: International Labour Office; 2012.
8. International Labour Organization. C183 – Maternity Protection Convention, 2000 (No. 183). in Convention concerning the revision of the Maternity Protection Convention (Revised); 07 Feb 2002; Geneva: International Labour Organization; 1952.
9. World Alliance for Breastfeeding Action. For mothers and babies. Penang, Malaysia: World Alliance for Breastfeeding Action; 2003.
10. Bai Y, Peng CY, Fly AD. Validation of a short questionnaire to assess mothers' perception of workplace breastfeeding support. J Am Diet Assoc 2008;108(7):1221-5.
11. Tsai SY. Employee perception of breastfeeding-friendly support and benefits of breastfeeding as a predictor of intention to use breast-pumping breaks after returning to work among employed mothers. Breastfeed Med 2014;9(1):16-23.
12. Chow T, Wolfe EW, Olson BH. Development, content validity, and piloting of an instrument designed to measure managers' attitude toward workplace breastfeeding support. J Acad Nutr Diet 2012;112(7):1042-7.
13. นิศาชล เศรษฐกิจกุล, จิตติกร โตโพธิ์ไทย, สุลัดดา พงษ์อุทธา, ภูษิต ประคองสาย. การศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ในการขยายวันลาคลอดจาก 90 วัน เป็น 180 วันในกลุ่มหญิงวัยทำงานในประเทศไทย. วารสารวิชาการสาธารณสุข 2558; 24(4):720-6.

14. World Alliance for Breastfeeding Action. Breastfeeding and the workplace [Internet]. 2008 [cited 2019 Mar 9]. Available from: <http://www.waba.org.my/whatwedo/womenandwork/pdf/bf-workplace.pdf>
15. Bar-Yam NB. Workplace lactation support, part I: a return-to-work breastfeeding assessment tool. *J Hum Lact* 1998;14(3):249-54.
16. กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. แรงงานและนายจ้างจัดมุมนมแม่ เพิ่มศักยภาพคนของชาติ 4.0 [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [สืบค้นเมื่อ 9 มี.ค. 2562]. แหล่งข้อมูล: <https://bit.ly/2to4xBG>
17. United States Breastfeeding Committee. Statement on lactation accommodations in the workplace 2011 [Internet]. [cited 2019 Mar 9]. [Available from: <http://www.usbreastfeeding.org/p/cm/ld/fid=196>
18. Gamble KL, Resuehr D, Johnson CH. Shift work and circadian dysregulation of reproduction. *Frontiers in endocrinology* 2013;4:92.
19. นิศาชล เศรษฐกรกุล, ชมพูนุท โตโพธิ์ไทย, นงลภัส ศศิ-วัจนไพสิฐ, กิติพร ทักษศาสตร์. การประเมินนโยบายเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ด้วย World Breastfeeding Trends Initiative. นนทบุรี: โครงการวิจัยเพื่อสนับสนุนนโยบายการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่; 2558.
20. Department of Child and Adolescent Health and Development (CAH). Guiding principles for feeding non-breast-fed children 6-24 months of age. Geneva: World Health Organization; 2005.
21. กิติพร ทักษศาสตร์, นิศาชล เศรษฐกรกุล, กัณณพนธ์ ภักดี-เศรษฐกุล. การศึกษาช่วงเวลาและปัจจัยสำคัญในการเริ่มต้นเลี้ยงลูกด้วยนมผสมหรืออาหารอื่น. นนทบุรี: มูลนิธิเพื่อการพัฒนา นโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ; 2559.
22. สุธันหา ยิ้มแย้ม. รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจวัฒนธรรมและนโยบายที่มีผลต่อการปฏิบัติกรให้นมมารดาแก่บุตรในมารดาที่ทำงานในเขตจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2545.
23. Lowdermilk DL, Perry SE. Maternity and women's health care. 8th ed. St. Louis: Mosby; 2004.
24. ฐานิญา มโนสัมฤทธิ์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาหลังคลอดหอผู้ป่วยพิเศษสูติกรรมโรงพยาบาลอุดรธานี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ; 2552.
25. กาญจนา คำดี. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงทารกด้วยนมมารดาของมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ซึ่งฝากครรภ์และคลอดบุตร ที่โรงพยาบาลแม่และเด็กเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2537.
26. Maternity Alliance. Breastfeeding and work: facing the management challenge. London: Maternity Alliance; 1997.
27. มูลนิธิศูนย์นมแม่แห่งประเทศไทย. มุมนมแม่คุณภาพ บ.สยาม เด็นโซ่ แมนูแพคเจอร์ริง [อินเทอร์เน็ต]. 2557 [สืบค้นเมื่อ 25 ธ.ค. 2559]. แหล่งข้อมูล: <http://www.thaipr.net/health/525326>
28. Weber D, Janson A, Nolan M, Wen LM, Rissel C. Female employees' perceptions of organisational support for breastfeeding at work: findings from an Australian health service workplace. *International Breastfeeding Journal* 2011;6(1):19.
29. Hirani SA, Karmaliani R. Evidence based workplace interventions to promote breastfeeding practices among Pakistani working mothers. *Women Birth* 2013;26(1): 10-6.

Abstract: Appropriate Components for a Breastfeeding in Workplace Survey Tool to Support Breastfeeding Policy in the Workplace in Thailand

Kannapon Phakdeesettakun, M.Sc.; Sopit Nasueb, M.Pol.Sc.; Nisachol Cetthakrikul, M.Sc.

International Health Policy Program, Thailand

Journal of Health Science 2021;30(Suppl 2):S228-S241.

A study on situation of promoting breastfeeding in workplace is important information for government and enterprise to formulate policies and guidelines for supporting breastfeeding in workplace. However, there is a lack of appropriate tool for breastfeeding survey in workplace in the Thai context. This research is interested in developing a survey tool to study the breastfeeding situation in workplace. This research aimed to study the appropriate components of the tool and develop the prototype of tool for situation survey of breastfeeding in workplace. Research methodology used in this research was mixed method which consisted of 3 steps: (1) reviewing related document, identifying the component of the tool, and analyzing data by focus group interview of 11 stakeholders, (2) assessing the tool components by using the Delphi technique of 20 experts, and (3) developing the prototype tool for a situation survey of breastfeeding in the workplace by focus group interview of 7 experts. The research found that the appropriate components of the tool for situation survey of breastfeeding in workplace consisted of 4 main components and 32 sub-elements. The first component was general information of interviewees that consisted of 13 sub-elements. The second component was method and expense for child care and consisted of 4 sub-elements. The third component was situation of breastfeeding in workplace that consisted of 5 sub-elements. The last component was the supporting and promoting of enterprise for breastfeeding that consisted of 10 sub-elements. Four main components were appropriate for the prototype of tool in the Thai context. Therefore, this tool should be applied to collect data on breastfeeding situation in any workplace that had the policy to support breastfeeding. In future, data on breastfeeding situation should be used to determine guidelines and policies for promoting and supporting breastfeeding in the workplace.

Keywords: breastfeeding; appropriate components; workplace; prototype of tool; survey